

Bērnu ar funkcionāliem traucējumiem vecāku ienākumu izmaiņu analīze pirms un pēc aprūpes pakalpojuma saņemšanas

Kopsavilkums

Pēc aprūpes mājās pakalpojuma uzsākšanas bērnu ar funkcionāliem traucējumiem (FT) vecāku vidējie ienākumi pieauga par 649 EUR mēnesī divu vecāku ģimenēs (+65,1%) un par 488 EUR mēnesī viena vecāka ģimenēs (+110,5%). Analīzē iekļauti 156 vecāki - 121 no divu vecāku un 35 no viena vecāka ģimenēm -, kuri pakalpojumu "Sociālā aprūpe mājās bērniem ar funkcionāliem traucējumiem" sāka saņemt 2024. gadā.

- **Ietekme ir plaši izplatīta:** periodā pēc pakalpojuma savus sākotnējos ienākumus pārsniedza 84,3% vecāku divu vecāku ģimenēs un 94,3% viena vecāka ģimenēs.
- **Samazinās personu īpatsvars bez ienākumiem:** viena vecāka ģimenēs no 57,1% (2023. gada decembrī) līdz 2,9% (2024. gada decembrī), divu vecāku ģimenēs - no 30,6% līdz 11,6%.
- **Integrācijai nepieciešami 6-12 mēneši:** vientuļajiem vecākiem sākums ir lēnāks, taču līdz 11. mēnesim abas grupas sasniedz līdzīgu līmeni.
- **Uzkrātais finansiālais ieguvums:** 24 mēnešos kopš 2024. gada janvāra vidējais papildu ienākums virs bāzes līmeņa ir 11 005 EUR (divi vecāki) un 8 084 EUR (viens vecāks) uz personu.
- **Vientuļajiem vecākiem pakalpojums darbojas kā katalizators:** ienākumi vairāk nekā divkāršojas, un gandrīz visi atgriežas darba tirgū.

Rezultāti rāda ciešu saistību starp pakalpojuma saņemšanu un vecāku ekonomisko aktivitāti. Tā kā pētījumā nav kontrolgrupas, daļu pieauguma var skaidrot arī vispārējā algu dinamika valstī (skat. sadaļu "Metodoloģija").

Ievads

Novērtējums pārbauda, vai pašvaldības aprūpes mājās pakalpojums bērniem ar FT palīdz vecākiem atgriezties darba tirgū vai palielināt darba slodzi.

Ģimenes, kurās aug bērni ar funkcionāliem traucējumiem, intensīvas aprūpes dēļ bieži var tikai ierobežoti piedalīties darba tirgū. Aprūpes mājās pakalpojums, iespējams, šo slodzi atvieglo. Līdz šim trūka empīrisku, kvantitatīvos administratīvos datus balstītu izvērtējumu par pakalpojuma ietekmi uz vecāku ekonomisko aktivitāti.

Analīzes mērķis: izvērtēt, kā mainās bērnu ar FT vecāku nodarbinātības statuss un ienākumu līmenis pirms un pēc aprūpes mājās pakalpojuma saņemšanas uzsākšanas, analizējot valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu apmēru un regularitāti 2024. gada pakalpojuma saņēmēju kohortā.

Uzdevumi:

1. Salīdzināt vecāku vidējos ienākumus pirms un pēc pakalpojuma.
2. Noteikt, cik lielai daļai saņēmēju ienākumi pieaug individuālā līmenī.
3. Noteikt, cik ātri pēc pakalpojuma uzsākšanas ienākumi sāk pieaugt.
4. Izvērtēt izmaiņas to vecāku grupā, kuriem pirms pakalpojuma ienākumu nebija.
5. Novērtēt uzkrāto finansiālo ieguvumu un salīdzināt divu vecāku un viena vecāka ģimenes.

Metodoloģija

Izmantots kvaziekspērimētāls "pirms-pēc" salīdzinājuma dizains, kas balstīts administratīvajos datus par sociālās apdrošināšanas iemaksām.

Elements	Apraksts
Dizains	Kvaziekspērimētāls "pirms-pēc" salīdzinājums
Mērķa grupa	Vecāki, kuru mājsaimniecībā 2024. gadā (01.01.-31.12.) uzsākts pakalpojums "Sociālā aprūpe mājās bērniem ar funkcionāliem traucējumiem"
Analīzes vienība	Pakalpojuma saņēmēja mājsaimniecības pieprasītājs (vecāks)
Izlase	156 personas: 121 divu vecāku ģimenēs, 35 viena vecāka ģimenēs
Dalībnieku atlase	RDVIS lietojumprogramma SOPA
Datu avots	VSAA anonimizēti dati par iemaksu esamību un apmēru pa

Elements	Apraksts
	mēnešiem
Datu periods	01.01.2023.-31.12.2025.
Salīdzinātie periodi	Pirms pakalpojuma (2023), pakalpojuma periods (2024), pēc pakalpojuma (2025)
Datu aizsardzība	Personas kodi VSAA nodoti šifrētā veidā; saņemti anonimizēti dati

Analizētie rādītāji:

- vidējie mēneša ienākumi un to absolūtās un relatīvās izmaiņas;
- personu skaits un īpatsvars, kuru ienākumi pārsniedz pirms perioda līmeni;
- kumulatīvais īpatsvars ar ienākumu pieaugumu (laiks līdz notikumam);
- personu īpatsvars bez ienākumiem (bez sociālās apdrošināšanas iemaksām) mēnesī;
- uzkrātie ienākumi un uzkrātais papildu ienākums virs bāzes līmeņa.

Rezultāti

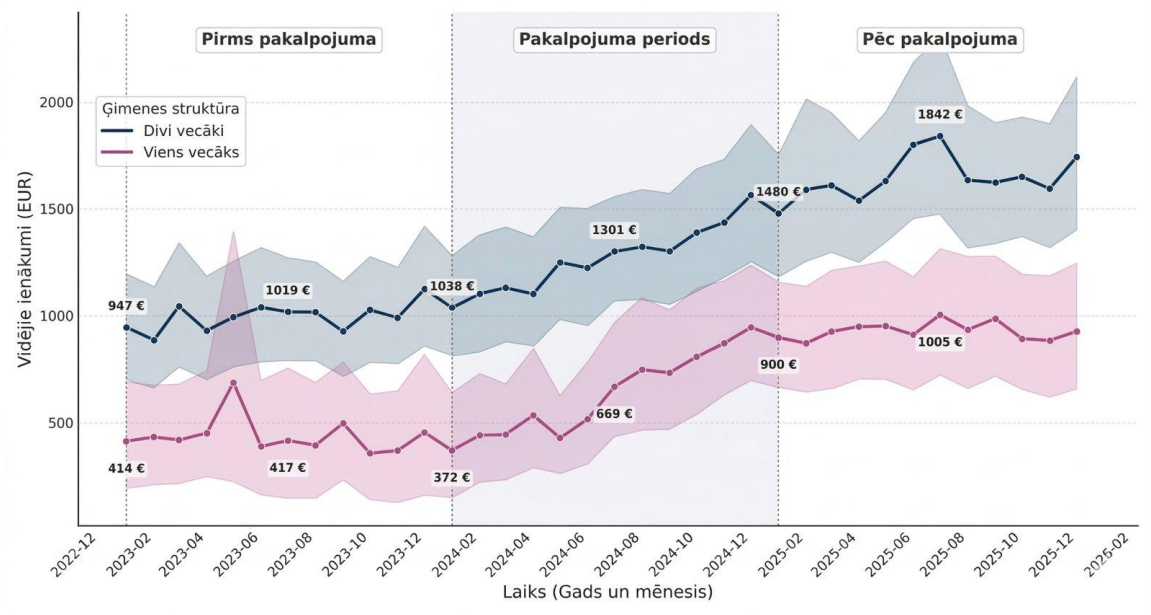
Vidējo ienākumu izmaiņas

Abu ģimeņu grupās vidējie mēneša ienākumi pēc pakalpojuma ir būtiski augstāki nekā pirms tā; viena vecāka ģimenēs tie vairāk nekā divkāršojās.

Ģimenes struktūra	Personas (n)	Pirms pakalpojuma (EUR/mēn.)	Pēc pakalpojuma (EUR/mēn.)	Izmaiņas (EUR)	Izmaiņas (%)
Divi vecāki	121	997	1 646	+649	+65,1
Viens vecāks	35	441	929	+488	+110,5

Ienākumu dinamika 2023-2025

Pirms pakalpojuma ienākumi bija stabili, pakalpojuma periodā tie pieauga vienmērīgi, un pēc pakalpojuma pieaugums saglabājās. Divu vecāku ģimenēs vidējie ienākumi auga no 1 038 EUR (2024. gada janvārī) līdz 1 480 EUR (2025. gada janvārī) un sasniedza 1 842 EUR 2025. gada jūlijā. Viena vecāka ģimenēs - no 372 EUR līdz 900 EUR un 1 005 EUR 2025. gada augustā.

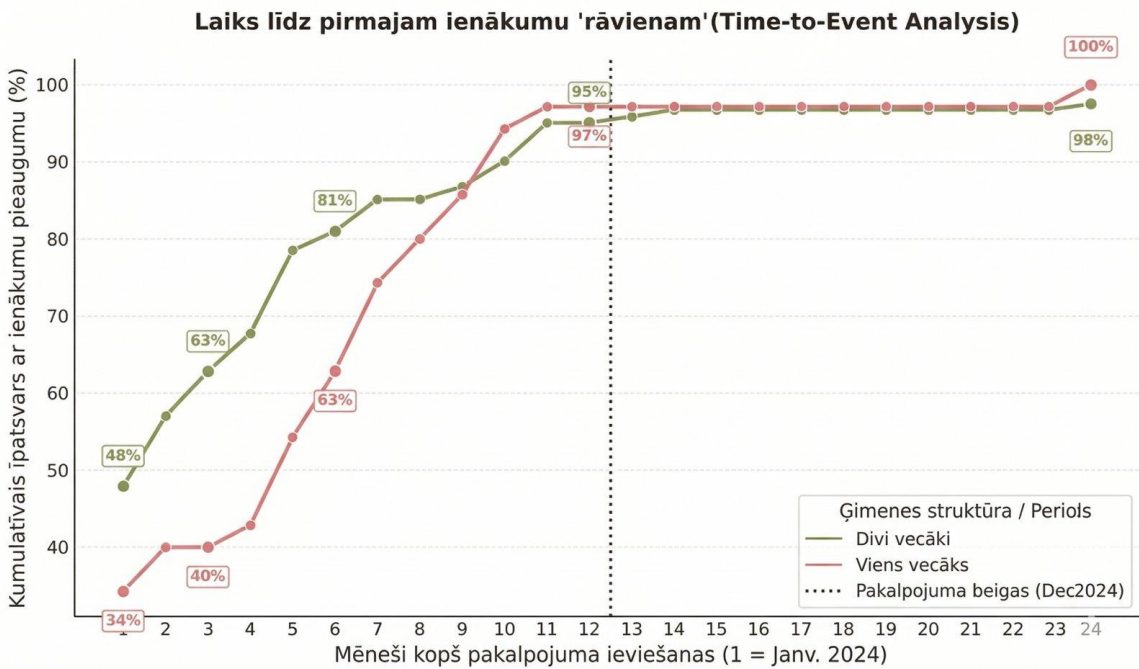
Efektivitāte individuālā līmenī

Absolūts vairākums saņēmēju pārsniedz savus sākotnējos ienākumus, un pēc pakalpojuma šis īpatsvars vēl pieaug.

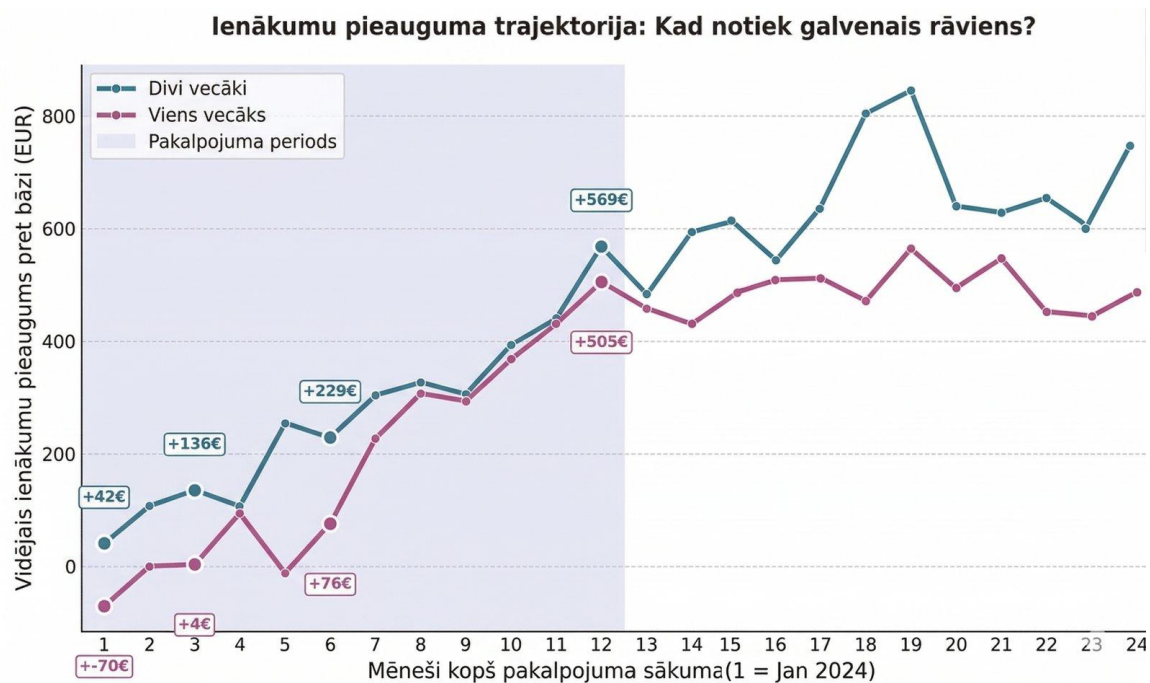
Periods (salīdzinājumā ar periodu pirms pakalpojuma)	Divi vecāki (n=121)	Viens vecāks (n=35)
Pakalpojuma periods	99 (81,8%)	29 (82,9%)
Pēc pakalpojuma	102 (84,3%)	33 (94,3%)

Laiks līdz ienākumu pieaugumam

Lielākā daļa vecāku ienākumus palielina pirmo 6-12 mēnešu laikā. Divu vecāku ģimenēs pirmajā mēnesī ienākumi pieauga 48% personu, sestā mēneša beigās - 81%. Viena vecāka ģimenēs sākuma barjera ir augstāka (34% pirmajā un 63% sestajā mēnesī), taču 11. mēnesī šī grupa sasniedz 97% un apsteidz divu vecāku ģimenes (95%). Līdz 24. mēnesim rādītājs ir 98% un 100%.

Vidējais ienākumu pieaugums pret bāzi divu vecāku ģimenēs bija +42 EUR pirmajā mēnesī, +229 EUR sestajā un +569 EUR divpadsmitajā mēnesī. Viena vecāka ģimenēs pirmajā mēnesī tas bija negatīvs (-70 EUR), sestajā mēnesī +76 EUR, bet divpadsmitajā +505 EUR. Straujais pieaugums viena vecāka ģimenēs sākas ap 7. mēnesi. Pēc pakalpojuma perioda pieaugums saglabājās: divu vecāku ģimenēs aptuveni 480-845 EUR, viena vecāka ģimenēs 430-565 EUR robežās.

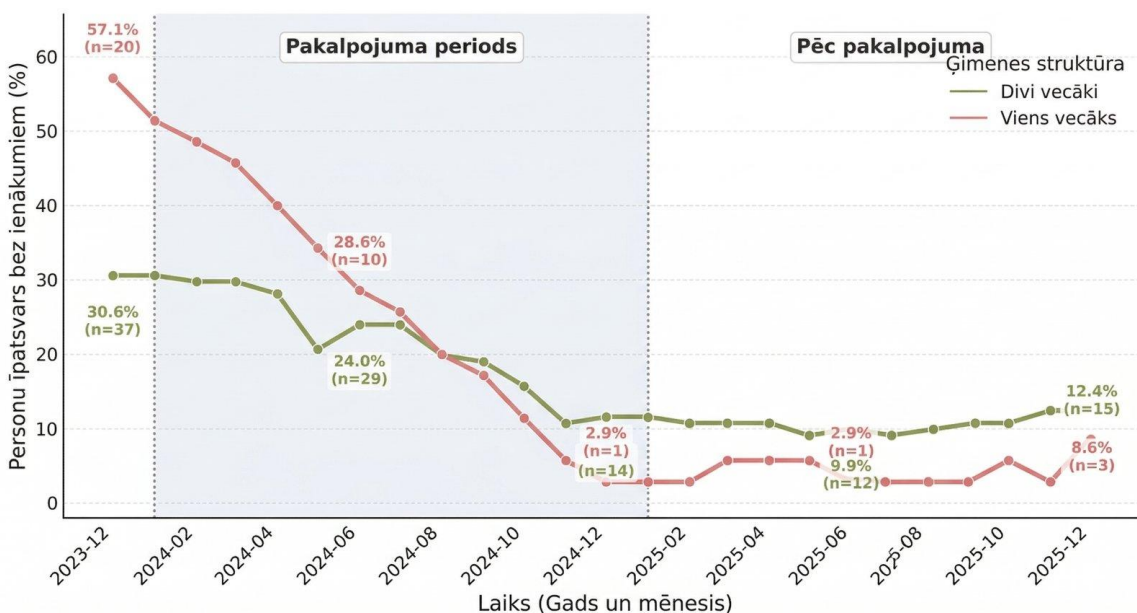

Personas bez ienākumiem

Personu īpatsvars bez ienākumiem samazinās jau no pirmā pakalpojuma mēneša, īpaši viena vecāka ģimenēs.

Ģimenes struktūra	2023. g. decembris	2024. g. jūnijs	2024. g. decembris	2025. g. decembris
Divi vecāki	30,6% (n=37)	24,0% (n=29)	11,6% (n=14)	12,4% (n=15)
Viens vecāks	57,1% (n=20)	28,6% (n=10)	2,9% (n=1)	8,6% (n=3)

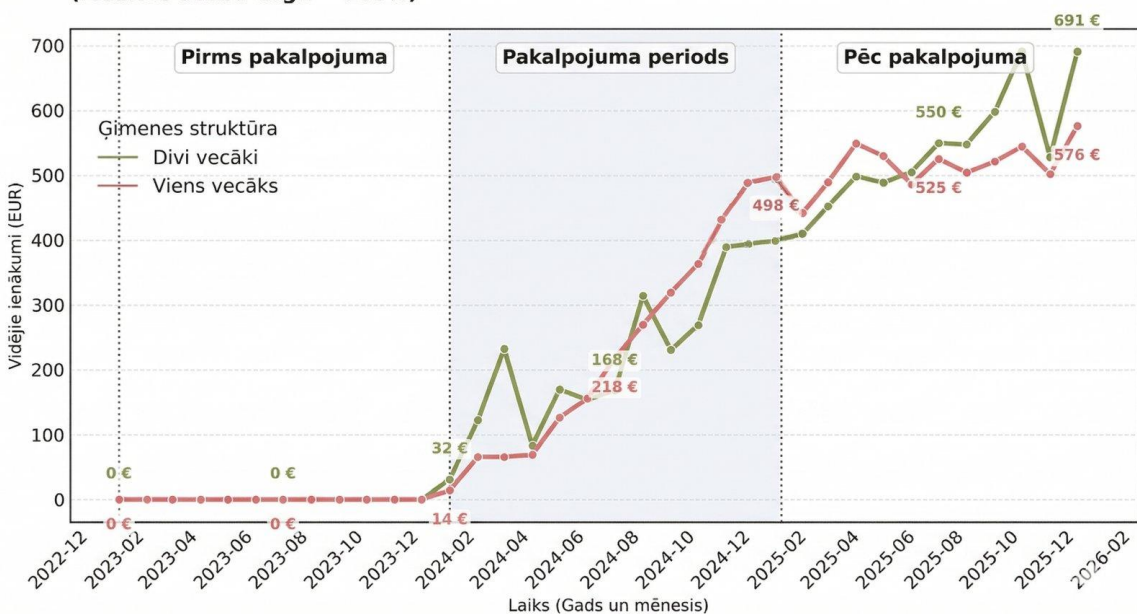
Mēneša bezdarba līmeņa dinamika (2024-2025)

"Nulles ienākumu" kohorta

Vecākiem, kuriem 2023. gadā ienākumu nebija, ienākumi pakāpeniski pieaug kopš pakalpojuma sākuma, un būtiskas atšķirības starp ģimeņu veidiem nav. 2025. gada janvārī vidējie ienākumi šajā grupā bija ap 400 EUR (divi vecāki) un 498 EUR (viens vecāks), 2025. gada decembrī - 691 EUR un 576 EUR.

Ienākumu trajektorija grupai, kas sāka ar 0 EUR ienākumiem (Iesaiste darba tirgū = 100%)

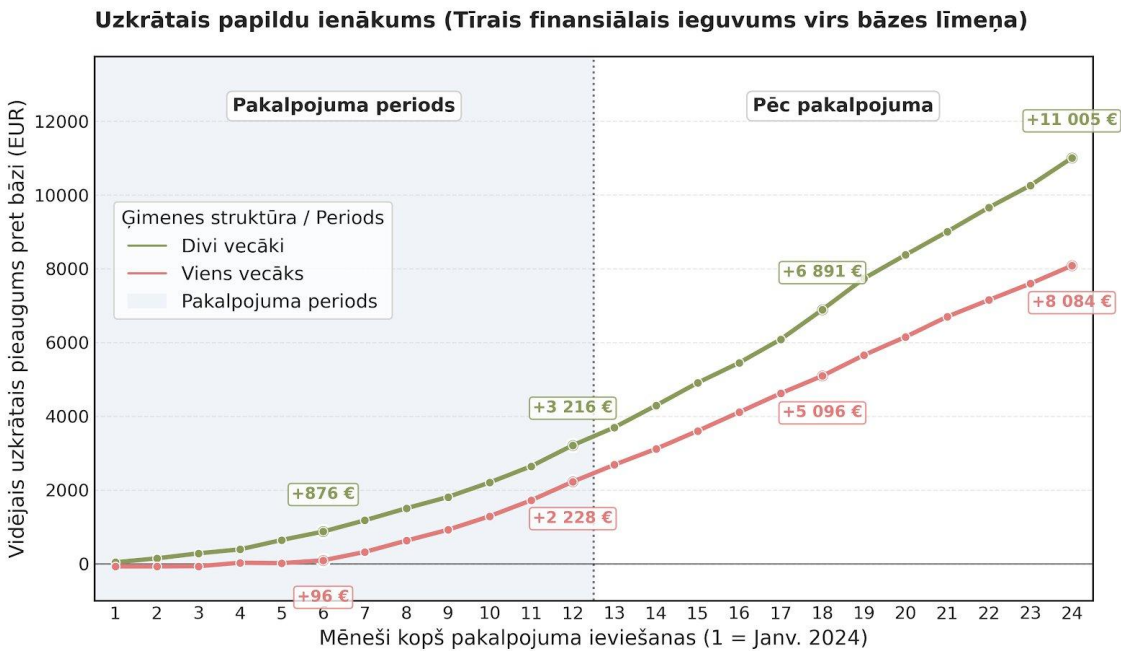

Uzkrātais finansiālais ieguvums

24 mēnešos vidējie uzkrātie ienākumi uz personu sasniedza 34 921 EUR divu vecāku ģimenēs un 18 680 EUR viena vecāka ģimenēs. No tiem papildu ienākums virs bāzes līmeņa:

Laika punkts	Divi vecāki (EUR)	Viens vecāks (EUR)
6. mēnesis	+876	+96
12. mēnesis (pakalpojuma perioda beigas)	+3 216	+2 228
18. mēnesis	+6 891	+5 096
24. mēnesis	+11 005	+8 084

Attiecībā pret bāzes ienākumiem 24 mēnešos papildu ienākums ir aptuveni +46% divu vecāku un +76% viena vecāka ģimenēs. Otrajā gadā (pēc pakalpojuma) uzkrājas vairāk nekā divas trešdaļas no kopējā ieguvuma.

Secinājumi

1. **Ietekme parādās ātri.** Pakalpojuma ietekme konstatējama jau pirmajos tā saņemšanas mēnešos, bet būtiskākais progress tiek sasniegts pakalpojuma īstenošanas periodā.
2. **Nepieciešams pārejas periods.** Pilnvērtīgai integrācijai darba tirgū vecākiem vajadzīgi 6-12 mēneši; viena vecāka ģimenēs straujš pieaugums sākas vēlāk, ap 7.-9. mēnesi.
3. **Ietekme ir plaša un ilgtspējīga.** Ienākumu pieaugums aptver 84-94% saņēmēju un saglabājas arī gadu pēc pakalpojuma perioda.
4. **Vientuļajiem vecākiem pakalpojums ir katalizators.** Vidējie ienākumi vairāk nekā divkārtšojas (no 441 EUR līdz 929 EUR), un personu īpatsvars bez ienākumiem saruka no 57,1% līdz 2,9-8,6%.
5. **Arī vecāki bez ienākumiem atgriežas darba tirgū.** Grupā, kas pirms pakalpojuma ienākumus nesaņēma, ienākumi pieaug pakāpeniski un stabili, neatkarīgi no ģimenes struktūras.
6. **Pakalpojumam ir arī iespējama fiskālā atdeve.** Augstāki ienākumi nozīmē lielākas sociālās apdrošināšanas iemaksas un nodokļu ieņēmumus; šī atdeve novērtējumā nav aprēķināta.

Rezultāti stingri liecina par pakalpojuma pozitīvu saistību ar vecāku ekonomisko aktivitāti, taču cēloņsakarību var apgalvot tikai ar kontrolgrupu. Saņēmēju ienākumu pieaugums (+65% un +111%) vairākkārt pārsniedz vidējās algas pieaugumu valstī šajā laikā (aptuveni +18%).

Priekšlikumi

Priekšlikumi izriet no novērtējuma rezultātiem un ir apspriedšanai ar pakalpojuma sniedzējiem un Labklājības departamentu.

Pakalpojuma pilnveide

1. **Saglabāt un paplašināt pakalpojuma pieejamību,** prioritāri viena vecāka ģimenēm, kurās ietekme ir vislielākā.
2. **Nodrošināt pakalpojuma nepārtrauktību vismaz 12 mēnešus,** jo pilnvērtīga atgriešanās darba tirgū notiek 6-12 mēnešu laikā.
3. **Sasaistīt pakalpojumu ar nodarbinātības atbalstu** (NVA konsultācijas, apmācības, darba meklēšanas atbalsts) pirmajos mēnešos, lai saīsinātu pārejas periodu, īpaši vientuļajiem vecākiem.
4. **Individuāli izvērtēt vecākus, kuri paliek bez ienākumiem** (ap 12% divu vecāku ģimenēs), lai noskaidrotu šķēršļus un vajadzīgo papildu atbalstu.